

MRF 2021.367

Planklagenævnets afgørelse af 16. december 2021, j.nr. 19/03399

Ikke medhold i klage over Erhvervsstyrelsens kommuneplantillæg med miljørapport for opstilling af to 200 meter høje forsøgsvindmøller nær Natura 2000-område, da en eventuel barriereeffekt ikke fandtes at have negativ effekt på fugles mulighed for at udnytte Natura 2000-området. Selv om det måtte forventes, at fuglene ville blive fortrængt fra et større område end anført i miljørapporten, og selv om der ikke var inddraget tab af fourageringsområder uden for Natura 2000-området, fandt nævnet, at der var konkrete holdepunkter for, at de specifikke arter på udpegningsgrundlaget ville tilvægne sig.

Erhvervsstyrelsen udstedte i januar 2019 kommuneplantillæg nr. 7, To forsøgsmøller ved Velling Mærsk, til Ringkøbing-Skjern Kommunes kommuneplan 2017-2029 med tilhørende miljørapport. Planområdet var beliggende i landzone inden for kystnærhedszonen, hvor der tidligere havde ligget en vindmøllepark med 100 vindmøller. Kommuneplantillægget muliggjorde to forsøgsvindmøller på op til 200 meter. Nærmeste Natura 2000-område var Ringkøbing Fjord med bl.a. fuglebeskyttelsesområde F43. Erhvervsstyrelsen havde i 2014 vedtaget et forslag til kommuneplantillæg, der sammen med miljøvurdering var i offentlig høring fra oktober 2014 til december 2014, og som muliggjorde opstilling af fire forsøgsvindmøller på op til 200 meter. I forbindelse med kommunens høring af et forslag til lokalplan for de fire forsøgsmøller ændrede Erhvervsstyrelsen antallet af vindmøller i det vedtagne kommuneplantillæg til to. Kommuneplantillægget blev påklaget af en grundejerforening, der bl.a. anførte, at oplysningsgrundlaget og vurderingerne i forhold til fuglearterne på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området var utilstrækkeligt, og at kommuneplantillægget var ugyldigt, fordi planområdet lå uden for de testpladser, der var fastlagt i rapporten ”Potentielle testpladser til prototypemøller frem mod 2020”, som var udarbejdet af en tværministeriel arbejdsgruppe på baggrund af en politisk aftale om nationale testcentre. Planklagenævnet (formanden) lagde til grund, at nævnet havde kompetence til at behandle klagen, idet Erhvervsstyrelsen havde været førsteinstans i forhold til afgørelsen om miljøvurdering. Nævnet fandt ikke grundlag for at tilsidesætte Erhvervsstyrelsens vurdering af, at det på et objektivt videnskabeligt grundlag kunne udelukkes, at planen ville påvirke bevaringsmålsætningerne for udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Nævnet lagde i forhold til oplysningsgrundlaget vægt på, at der ved besigtigelser i forbindelse med udarbejdelsen af miljørapporten var foretaget registreringer af fugle i området,

og at det i miljørapporten var beskrevet, hvilke mulige påvirkninger vindmøllerne kunne have for fuglelivet. I forhold til barriereeffekt henviste nævnet til, at det fremgik af redegørelsen, at trækfugle ville kunne flyve uden om møllerne, og at rastende fugle kunne flyve udenom eller mellem møllerne, hvilket fugle tidligere havde gjort i området, hvor afstanden mellem de opstillede vindmøller var mindre. Nævnet fandt herefter ikke grundlag for at tilsidesætte Erhvervsstyrelsens vurdering af, at der kun i yderst begrænset omfang ville kunne være en barriereeffekt, og at en eventuel barriereeffekt ikke ville have negativ effekt på fuglenes mulighed for at udnytte Natura 2000-området. I forhold til kollisioner lagde nævnet til grund, at møllerne skønsmæssigt kunne være årsag til maksimalt 10-20 fugledødsfald årligt, hvilket ikke ville påvirke arterne på udpegningsgrundlaget negativt, og henviste i den forbindelse til oplysningerne om, at der på grund af vindmøllernes størrelse ville være mere plads for fuglene til at flyve over og imellem møllerne. Nævnet bemærkede, at Erhvervsstyrelsen havde forudsat en fortrængningszone på 373 meter, hvilket var baseret på en vurdering i forhold til de konkrete fuglearter på udpegningsgrundlaget. Højden på de vindmøller, som lå til grund for undersøgelsen refereret i miljørapporten, fremgik imidlertid ikke. Nævne fandt, at data om responsafstand for mindre vindmøller ikke umiddelbart kunne overføres til større vindmøller, hvilket også var beskrevet i miljørapporten. Det måtte derfor forventes, at der kunne være et større område end det opgjorte, hvorfra fugle ville blive fortrængt som følge af opstillingen af 200 meter høje vindmøller. Nævnet bemærkede endvidere, at styrelsen ikke havde inddraget tab af fourageringsområder, som lå uden for Natura 2000-områdets afgrænsning, i det omfang disse kunne have betydning for bestanden af arter på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag. Nævnet fandt dog ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke ville være en væsentlig

indvirkning på Natura 2000-området som følge af fortrængning, da der var konkrete holdepunkter for at antage, at der over tid vil ske en tilvækning. Nævnet henviste i den forbindelse til, at det i miljørapporten var belyst, at der var alternative fourageringsområder omkring planområdet, ligesom nævnet kunne konstatere, at vindmøllerne var placeret i et meget muligt og egnet fourageringsområde for svaner og gæs. En fortrængningseffekt af de to vindmøller ville således udgøre en meget begrænset del af det potentielle fourageringsområde. I forhold til den politiske aftale konstaterede nævnet, at det fremgik af den tværministerielle arbejdsgruppes rapport, at arbejdsgruppen havde identificeret syv potentielt egnede arealer til prototypemøller, og at forligskredsen bag aftalen havde lagt til grund, at den videre

planlægning vedrørende arealerne fulgte de almindelige principper i den kommunale planlægning. Arealerne, der var identificeret i aftalen, ville derfor indgå i den generelle kommunale planlægning for vindmøller. Der var således ikke tale om et landsplandirektiv, jf. planlovens § 3, eller på anden måde en retligt bindende ramme i forhold til kommuneplaner. Nævnet fandt på denne baggrund ikke, at en eventuel uoverensstemmelse mellem den politiske aftale og kommuneplantillægget var i strid med planloven eller andre regler, som kunne håndhæves af Planklagenævnet. Nævnet fandt i øvrigt ikke grundlag for at anse miljørapportens indhold eller planvedtagelsen for mangelfuld og kunne herefter ikke give medhold i klagen over Erhvervsstyrelsens kommuneplantillæg.

Kommentar: Sagens forløb er usædvanligt og hænger sammen med, at VVM-direktivet frem til 2017 var gennemført i planloven, hvor det var miljøministeren, der var VVM-myndighed for store vindmøller og havde kompetence til at udarbejde kommuneplantillæg på grundlag af den dagældende planlovs § 11 g og § 11 i, mens kommunerne havde lokalplankompetencen. Efterfølgende overtog Erhvervsstyrelsen i 2016 Miljøministeriets VVM-kompetence. Det var derfor Erhvervsstyrelsen, der udstedte kommuneplantillægget. Styrelsen traf samtidig VVM-tilladelse til projektet, der blev påklaget til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, som i en formandsafgørelse af 21. december 2021 stadfæstede VVM-tilladelsen (**MRF 2021.346 Mfk**). Kommunens vedtagelse af lokalplanen for de to forsøgsmøller i januar 2019 blev også påklaget til Planklagenævnet, der i afgørelse samme dag ligeledes afviste at give klagerne medhold (j.nr. 19/02693). Sammenholdes Planklagenævnets vurdering af påvirkningen af fugle og fuglebeskyttelsesområdet i denne sag om de to forsøgsvindmøller med Planklagenævnets afgørelse i bl.a. **MRF 2021.65 Pkn**, hvor nævnet ophævede plangrundlaget for en vindmøllepark på Thorup-sletten, kunne man tro, at der i mellemtiden var indført nye mere lempede regler om fuglebeskyttelse. Dette er imidlertid ikke tilfældet, men fortolkningen af beskyttelsen af fugle er markant forskellig, uden at der i Planklagenævnets afgørelse ses nogen forklaring på denne forskel, hvor det i øvrigt må undre, at en klage over et så vigtigt projekt er afgjort som formandsafgørelse.

Afgørelse i klagesag om Erhvervsstyrelsens udstedelse af kommuneplantillæg nr. 7 til Ringkøbing-Skjern Kommunes kommuneplan 2017-2029 med tilhørende miljørapport

19/03399

Erhvervsstyrelsen (nu Bolig- og Planstyrelsen) har den 11. januar 2019 udstedt kommuneplantillæg nr. 7, To forsøgsmøller ved Velling Mærsk, til Ringkøbing-Skjern Kommunes kommuneplan 2017-2029 med tilhørende miljørapport.

En grundejerforening i området har klaget over planvedtagelsen og miljøvurderingen.

I denne afgørelse har Planklagenævnet behandlet følgende spørgsmål:

- Om planvedtagelsen er i strid med planhabitatbekendtgørelsens regler om Natura 2000-områder som følge af påvirkning af en række gåse- og svanearter.
- Om miljøvurderingslovens minimumskrav til en miljøvurdering er opfyldt i forhold til støj, skyggekast, visuel påvirkning og materielle goder.
- Om proceduren er foregået i overensstemmelse med miljøvurderingslovens krav om udarbejdelse af miljørapport og høring
- Om der ligger saglige og planlægningsmæssige hensyn bag planvedtagelsen
- Om kommuneplantillægget er ugyldigt, fordi det er i strid med en national politisk aftale

Planklagenævnet kan ikke behandle de øvrige klagepunkter i sagen.

Planklagenævnet kan ikke give medhold i klagen over miljørapporten og den sammenfattende redegørelse.

Planklagenævnet kan heller ikke give medhold i klagen over udstedelsen af kommuneplantillæg nr. 7, To forsøgsvindmøller ved Velling Mærsk, til kommuneplan 2017-2029 for Ringkøbing-Skjern.

Det betyder, at miljørapporten og kommuneplantillægget fortsat gælder.

Indhold

1. Sagens oplysninger 4

- 1.1. Området og plangrundlaget 4
- 1.2. Klagerne og bemærkningerne hertil 4
2. Planklagenævnets bemærkninger og afgørelse. 5
 - 2.1. Planklagenævnets kompetence og prøvelse. 5
 - 2.1.1. Generelt om Planklagenævnets kompetence. 5
 - 2.1.2. Miljøvurderingslov, som sagen er behandlet efter 6
 - 2.2. Påvirkning af Natura 2000-område (svaner og gæs) 6
 - 2.2.1. Klagen. 6
 - 2.2.2. Generelt om Natura 2000-områder i forbindelse med planvedtagelser 6
 - 2.2.3. Miljørapporten. 11
 - 2.2.4. Planklagenævnets vurdering i forhold til Natura 2000-områder 16
 - 2.3. Erhvervsstyrelsens miljøvurdering. 18
 - 2.3.1. Miljøvurderingsloven generelt 18
 - 2.3.2. Indhold af miljørapporten. 19
 - 2.3.3. Støj 19
 - 2.3.4. Skyggekast 21
 - 2.3.5. Visuel påvirkning. 22
 - 2.3.6. Materielle goder 24
 - 2.4. Udarbejdelse af miljøvurderingen. 26
 - 2.4.1. Klagen. 26
 - 2.4.2. Generelt om opgaver i forbindelse med miljøvurderinger 27
 - 2.4.3. Planklagenævnets vurdering. 27
 - 2.5. Efterfølgende tilpasninger i kommuneplantillægget 27
 - 2.5.1. Klagen. 27
 - 2.5.2. Generelt om miljøvurderingsprocessen. 28
 - 2.5.3. Sammenfattende redegørelse. 28
 - 2.5.4. Planklagenævnets vurdering. 29
 - 2.6. Planlægningsmæssig begrundelse 29
 - 2.6.1. Klagen. 29
 - 2.6.2. Generelt om planlægningsmæssig begrundelse. 30

2.6.3. Planklagenævnets vurdering.	30
2.7. Forholdet til område nr. 107.	31
2.7.1. Klagen.	31
2.7.2. Begrænsninger i forhold til kommuneplanlægningen.	31
2.7.3. Planklagenævnets vurdering.	31
2.8. Forhold, som ikke behandles.	32
3. Afsluttende bemærkninger	33
4. Meddelelse og offentliggørelse af afgørelsen.	33
Bilag 1. Dokumenter modtaget i klagesagen.	35

1. Sagens oplysninger

1.1. Området og plangrundlaget

Området

Sagen vedrører kommuneplantillæg nr. 7, to forsøgsvindmøller ved Velling Mærsk til kommuneplan 2017-2029 for Ringkøbing-Skjern.[1]

Planområdet ligger i landzone inden for kystnærhedszonen. Der har tidligere ligget en vindmøllepark med 100 møller. Området kan ses af bilag 2.

Det vedtagne plangrundlag

Kommuneplantillægget muliggør to forsøgsvindmøller på op til 200 m.

I forbindelse med planvedtagelsen er der udarbejdet:

- Miljøvurdering indeholdende VVM-redegørelse og miljørapport, For fire forsøgsvindmøller ved Velling Mærsk, Ringkøbing-Skjern Kommune, oktober 2014 (herefter kaldet "miljørapporten")
- Sammenfattende miljøredegørelse (herefter kaldet "sammenfattende redegørelse")

Der er tidligere udarbejdet et udkast til kommuneplantillæg, som muliggjorde opstilling af fire forsøgsvindmøller på op til 200 m ved Velling Mærsk. Forslaget var i offentlig høring fra den 10. oktober 2014 til den 12. december 2014. I forbindelse med Ringkøbing-Skjern Kommunes

offentlige høring af forslag til lokalplan nr. 383, et område til fire forsøgsmøller ved Velling Mærsk, ændrede Erhvervsstyrelsen dog antallet i kommuneplantillægget til to. Planområdet er i den forbindelse reduceret i den sydlige del.

Natura 2000

Nærmeste Natura 2000-område, N69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, omfatter habitatområde H62, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, og fuglebeskyttelsesområde F43, Ringkøbing Fjord. Habitatområde 62 og fuglebeskyttelsesområde 43 ligger umiddelbart vest for planområdet.

1.2. Klagerne og bemærkningerne hertil

Planklagenævnet har under sagens behandling modtaget de dokumenter, der fremgår af bilag 1.

Planklagenævnet modtog klagerne fra Erhvervsstyrelsen henholdsvis den 11. april 2019 og den 13. juni 2019.

Planklagenævnet har behandlet de dele af klagerne, som fremgår af afsnit 2.2-2.7. Klagerens bemærkninger for så vidt angår disse emner er alene kort gengivet i afgørelsen, men de er indgået i sagsbehandlingen i deres helhed.

Planklagenævnet har ikke behandlet de dele af klagerne, som fremgår af afsnit 2.8.

Klageren og en anden beboer i området har også klaget over Ringkøbing-Skjern Kommunes endelige vedtagelse af lokalplan nr. 483 med tilhørende miljørapport. Sagerne behandles i en særskilt afgørelse.[2]

Klageren har også klaget over kommunens afgørelse om VVM-tilladelse for to forsøgsmøller ved Velling Mærsk. Sagen behandles af Miljø- og Fødevareklagenævnet.[3]

2. Planklagenævnets bemærkninger og afgørelse

2.1. Planklagenævnets kompetence og prøvelse

2.1.1. Generelt om Planklagenævnets kompetence

Planklagenævnet kan tage stilling til retlige spørgsmål i forbindelse med en kommunes afgørelse efter planloven, jf. lovens § 58, stk. 1, nr. 3.[4]

Planklagenævnet antager, at dette også gælder, for så vidt angår Erhvervsstyrelsens udstedelse af det konkrete kommuneplantillæg.

Det tidligere Natur- og Miljøklagenævn var frem til 31. december 2016 klageinstans for alle afgørelser vedrørende planer efter planloven, miljøvurdering af planer, VVM-redegørelse og VVM-tilladelse.

I forbindelse med nedlæggelsen af Natur- og Miljøklagenævnet 1. februar 2017 blev kompetencen i forhold til planer efter planloven samt miljøvurdering af sådanne planer overført til Planklagenævnet.

Det fremgår af miljøvurderingsloven, at myndighedens afgørelse som træffes ved gennemførelse af en miljøvurdering efter § 8, stk. 1, kan påklages efter reglerne fastsat i den lovgivning, som planen eller programmet udarbejdes i henhold til, jf. miljøvurderingsloven § 48, stk. 2.[5]

Henvisningen fra miljøvurderingsloven til planlovens klageregler indebærer, at klageadgangen i planloven skal ses i lyset af reglerne i miljøvurderingsloven. I det omfang reglerne i miljøvurderingsloven medfører, at Erhvervsstyrelsen i nogle helt særlige tilfælde er førsteinstans i forhold til afgørelser om miljøvurdering af planer, har nævnet derfor kompetence til at behandle klagen, uanset der i planlovens § 58, stk. 1, nr. 3, alene nævnes afgørelser, der er truffet af kommunerne.

Retlige spørgsmål omfatter alle spørgsmål om lovligheden eller gyldigheden af trufne afgørelser, herunder fortolkning eller forståelse af lovbestemmelser samt overholdelse af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger.

Det er ikke et retligt spørgsmål, om en plans indhold er hensigtsmæssigt. Endvidere fastlægger miljøvurderingsloven ikke grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer omfattet af loven. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger følger af anden lovgivning.

2.1.2. Miljøvurderingslov, som sagen er behandlet efter

Ved klage over afgørelser, som er truffet før den 16. maj 2017, finder bestemmelserne i den tidligere miljøvurderingslov fortsat anvendelse, jf. § 57, stk. 2, i den nugældende miljøvurderingslov. Planklagenævnet antager, at det samme gør sig gældende for miljøvurdering af planer, som var under tilvejebringelse før lovens ikrafttræden, selvom den endelige planvedtagelse sker efter lovens ikrafttræden, jf. § 57, stk. 3, i den nugældende miljøvurderingslov.

Da den påklagede plan var under tilvejebringelse før 16. maj 2017, har Planklagenævnet behandlet klagepunkterne i denne klagesag efter den bekendtgørelse af miljøvurderingsloven, som blev udstedt i 2015.[6]

2.2. Påvirkning af Natura 2000-område (svaner og gæs)

2.2.1. Klagen

Klageren anfører, at vindmølleområdet ligger tæt på et Natura 2000-område, og at undersøgelserne af påvirkningen på området gæs og svaner alene bygger på teoretiske betragtninger og ikke på en konkret lokal undersøgelse eller vurdering af påvirkningen fra vindmøllerne. Der er ikke ført bevis for, at projektet ikke vil skade fuglelivet i området, og planen kan derfor ikke vedtages.

Planklagenævnet har forstået dette som en klage over Erhvervsstyrelsens oplysningsgrundlag og vurdering i forhold til fuglearterne pibesvane, sangsvane, bramgås, knopsvane, kortnæbbet gås, grågås og mørkbuget knortegås, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-område, N69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen.

2.2.2. Generelt om Natura 2000-områder i forbindelse med planvedtagelser

Væsentligheds- og konsekvensvurderinger

I fuglebeskyttelsesdirektivet[7] og habitatdirektivet[8] er der fastsat regler om oprettelse af internationale beskyttelsesområder. Der er på den baggrund oprettet Natura 2000-områder, som omfatter habitatområder efter habitatdirektivet og/eller fuglebeskyttelsesområder efter fuglebeskyttelsesdirektivet. Nogle af Natura 2000-områderne omfatter desuden Ramsar-områder efter Ramsar-konventionen. Habitatområderne omfatter bestemte naturtyper og/eller dyre- eller plantearter, og fuglebeskyttelsesområderne omfatter bestemte fuglearter. De naturtyper eller arter, der er beskyttede i det konkrete habitat- eller fuglebeskyttelsesområde, kaldes udpegningsgrundlaget for området.

Det fremgår af habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, at:

Alle planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, vurderes med hensyn til deres virkninger på lokaliteten under hensyn til bevaringsmålsætningerne for denne. På baggrund af konklusionerne af vurderingen af virkningerne på lokaliteten, og med forbehold af stk. 4, giver de kompetente nationale myndigheder først deres tilslutning til en plan eller et projekt, når de har sikret sig, at den/det ikke skader lokalitetens integritet, og når de - hvis det anses for nødvendigt - har hørt offentligheden.

Habitatdirektivet er implementeret i dansk ret i flere regelsæt, bl.a. planhabitatbekendtgørelsen.[9]

I redegørelsen til planforslag efter planloven, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der indgå en vurdering af forslaget virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1.[10]

Viser vurderingen, at det ikke kan udelukkes, at projektet kan skade det internationale naturbeskyttelsesområdes integritet, kan planen ikke vedtages, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 2.

Det forudsættes således i bestemmelserne, at der først skal foretages en vurdering af, om planen kan påvirke et habitatområde væsentligt (væsentlighedsvurdering). Hvis dette er tilfældet, skal der foretages en vurdering af virkningen på området (konsekvensvurdering), og denne vurdering skal indgå i planens redegørelse.

Det følger desuden af miljøvurderingslovens bilag 1, jf. § 7, stk. 2, at der i en miljørapport skal indgå oplysninger om ethvert eksisterende miljøproblem, som er relevant for planen, herunder navnlig problemer på områder af særlig betydning for miljøet som f.eks. de

områder, der er udpeget efter direktiv 79/409/EØF og 92/43/EØF, det vil sige Natura 2000-områder.

Lokalitetens integritet

Et Natura 2000-områdes integritet omfatter dets grundlæggende kendetegn og økologiske funktioner. Det kan defineres som en sammenhængende sum af områdets økologiske struktur, funktion og de økologiske processer på tværs af området, som gør det i stand til at fastholde de naturtyper, den kombination af naturtyper og/eller artsbestande, som området er udpeget for.[11]

En lokalitets integritet som naturtype skades ikke, hvis lokaliteten opretholdes i en gunstig bevaringsstatus, hvilket indebærer en varig opretholdelse af de grundlæggende kendetegn ved den berørte lokalitet, der er knyttet til tilstedeværelsen af naturtypen på udpegningsgrundlaget.[12]

For så vidt angår fugle og fuglebeskyttelsesområder fremgår det af habitatdirektivets artikel 7, at:

Forpligtelserne i artikel 6, stk. 2, 3 og 4, i nærværende direktiv træder i stedet for forpligtelserne i artikel 4, stk. 4, første punktum, i direktiv 79/409/EØF, for så vidt angår de områder, der er udlagt som særligt beskyttede efter artikel 4, stk. 1, eller tilsvarende anerkendt efter artikel 4, stk. 2.

Efter EU-domstolens praksis skal habitatdirektivets artikel 6, stk. 2 og 3, fortolkes samlet og har til formål at sikre samme beskyttelsesniveau for naturtyper og levesteder for arter.[13] Ifølge EU-domstolen forudsætter en tilladelse til en plan eller et projekt, der er meddelt i henhold til artikel 6, stk. 3, nødvendigvis, at planen eller projektet ikke er egnet til at forårsage forringelse eller væsentlig forstyrrelse i artikel 6, stk. 2's forstand.[14] Desuden bør vurderingen af forringelse, hvis en sådan vurdering er nødvendig, følge kriterier og metoder svarende til dem, der benyttes ved anvendelsen af artikel 6, stk. 3.[15]

Det fremgår endvidere af EU-Kommissionens meddelelse om artikel 6, at formålene med de to bestemmelser er stort set ens.

Efter Planklagenævnets opfattelse må artikel 6, stk. 2, således tillægges betydning for forståelsen af, om der er tale om en skade på et Natura 2000-områdes integritet, jf. artikel 6, stk. 3.

Efter artikel 6, stk. 2, træffer medlemsstaterne passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i de særlige bevaringsområder samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for dette direktivs målsætninger.

For at vurdere, om en forstyrrelse er væsentlig med hensyn til direktivets målsætninger, og dermed ikke kan tillades, kan faktorer såsom intensitet, hyppighed og varighed af forstyrrelsen tages i betragtning. I den anførte vurdering skal endvidere indgå, at forstyrrelsens væsentlighed kan variere mellem arterne og i henhold til forskellige tidspunkter og betingelser (f.eks. foderressourcer eller gennem forekomst af tilstrækkelige uforstyrrede områder i nærheden).[16]

EU-Domstolen har i Kaliakra-dommen i relation til artikel 6, stk. 2, fastslået, at driften af vindmøller kan medføre væsentlige forstyrrelser og en forringelse af de beskyttede fuglearters levesteder, og at den omstændighed, at de omhandlede områder fortsat benyttes af fuglearter på udpegningsgrundlaget, ikke er til hinder for en sådan konstatering.[17] Det følger endvidere af Generaladvokatens forslag til afgørelse,[18] at det er højst sandsynligt, at arealerne umiddelbart i nærheden af møllerne ikke længere er lige så attraktive for alle beskyttede fuglearter.

Planlægning uden for Natura 2000-området

Med hensyn til den geografiske udstrækning af beskyttelsen har EU-domstolen i Moorburg-sagen fastslået følgende:[19]

Den omstændighed, at det projekt, hvis miljøvurdering er omtvistet, ikke er beliggende i de berørte Natura 2000-områder, men i væsentlig afstand af disse, længere nede ad Elben, ikke udelukker, at kravene i habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, finder anvendelse. Som det nemlig følger af ordlyden af denne bestemmelse, underkastes »alle« planer eller projekter, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning, men som kan påvirke denne væsentligt, den deri fastsatte miljøbeskyttelsesforanstaltning.

Habitatdirektivets krav om væsentligheds- og konsekvensvurdering gælder således også for en plan uden for Natura 2000-området, når denne kan påvirke arter på udpegningsgrundlaget væsentligt.

Anlæg af vindmøller kan f.eks. have en forstyrrende effekt, hvis de anlægges i nærheden af et Natura 2000-område, så fuglearter på udpegningsgrundlaget forhindres i at udnytte levesteder i området, fordi vindmøllerne fungerer som en barriere.[20]

Tilsvarende kan anlæg af vindmøller i nærheden af et fuglebeskyttelsesområde indebære forstyrrelser, som medfører fortrængning fra eller reduktion af fourageringsområder inden for og uden for området for fuglearter på udpegningsgrundlaget.[21]

Krav til oplysningsgrundlaget og vurderingen

EU-domstolen har fastslået, at der ikke kan gives tilladelse til et projekt eller en plan, hvis myndigheden mangler oplysninger og troværdige og opdaterede data om udpegningsgrundlaget, hvilket fremgår af EU-domstolens dom af 11. september 2012 i sag C-43-10 (Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias), præmis 117:

Det 11. spørgsmål skal derfor besvares med, at direktiv 92/43 og navnlig direktivets artikel 6, stk. 3 og 4, skal fortolkes således, at det er til hinder for, at et vandomledningsprojekt, som ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for bevarelsen af et særligt beskyttelsesområde, men som kan påvirke en sådan lokalitet væsentligt, kan tillades, når der mangler oplysninger og troværdige og opdaterede data vedrørende fuglelivet i dette område.

EU-domstolen har desuden fastslået, at der gælder et forsigtighedsprincip i forhold til væsentligheds- og konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3.

EU-domstolen fortolker således habitatdirektivet artikel 6, stk. 3, sådan, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det *kan udelukkes*, at projektet eller planen i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter *kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsentligt*, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte (kaldet udpegningsgrundlaget), vil blive påvirket væsentligt. Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet eller planen ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet/planen, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området.

Der henvises bl.a. til EU-domstolens dom af 11. april 2013 i sag C-258/11 (Sweetman-dommen), præmis 44:

For så vidt angår vurderingen i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, må det præciseres, at den ikke må medføre lakuner, og den skal indeholde fuldstændige, præcise og endelige konstateringer og konklusioner, der kan fjerne enhver rimelig videnskabelig tvivl for så vidt angår virkningerne af de arbejder, der er påtænkt i den berørte beskyttede lokalitet (jf. i denne retning dom af 24.11.2011, Kommissionen mod Spanien, præmis 100 og den deri nævnte retspraksis).

Der henvises desuden til EU-domstolens dom af 7. september 2004 i sag C-127/02 (Hjertemuslingedommen), præmis 61, og dommens punkt 4:

En vurdering i henhold til artikel 6, stk. 3, i direktiv 92/43 af en plan eller et projekts virkninger på den omhandlede lokalitet indebærer, at alle de aspekter af en plan eller et projekt, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter vil kunne påvirke bevaringsmålsætningen for lokaliteten, skal identificeres før godkendelsen heraf under hensyn til den bedste videnskabelige viden på området. De kompetente nationale myndigheder giver kun tilladelse til en aktivitet som mekanisk fiskeri efter hjertemuslinger på betingelse af, at de, ud fra konklusionen på vurderingen af denne aktivitets virkninger på den omhandlede lokalitet under hensyn til bevaringsmålsætningen for denne, har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet. Det forholder sig således, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger.

Der kan herefter kun gives tilladelse til en plan, såfremt det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at planen ikke har skadelige virkninger på den omhandlede lokalitets integritet.

2.2.3. Miljørapporten

I miljørapporten, s. 249-279, indgår en væsentlighedsvurdering i forhold til påvirkning af Natura 2000-området.

Området

Det fremgår bl.a. på s. 249, at området er et stort fladt landbrugsområde, som tidligere husede Danmarks største vindmøllepark med 100 møller, som løbende er taget ned mellem 2003 og 2011. Mod vest grænser området op til Ringkøbing Fjord med omgivende enge.

Området er et afvandet lavbundsområde og er karakteriseret ved få og små plantager og beplantninger. Der er få beskedne læhegn, og på markerne avles korn og græs. Området fremstår derfor meget åbent.

Fugle i området

I nærområdet er der store naturinteresser, og de omkringliggende marker anvendes i et ikke ubetydeligt omfang af trækfugle til fouragering om foråret og efteråret samt i milde år om vinteren. Særligt for kortnæbbet gås og bramgås er området af betydning, hvilket det også var, da der stod mange vindmøller i området.

Om Natura 2000-område N69 fremgår det bl.a. på s. 250, at Ringkøbing Fjord udgør et af landets vigtigste yngle- og rasteområder for en række fugle, der på forskellig vis er tilknyttet fjorden. Bl.a. svaner og gæs benytter fjorden som rasteområde i træksæsonen. Tipperhalvøen er landets vigtigste yngle- og rasteområde for en række truede engfugle.

For arter på fuglebeskyttelsesområde F43 er der bl.a. på s. 255 en oversigt over fuglearterne på udpegningsgrundlaget. For hver art er det vurderet, om der skønnes at kunne være væsentlige konflikter i forhold til vindmøllerne på Velling Mærsk. Bemærkninger vedrørende pibesvane, sangsvane, bramgås, knopsvane, kortnæbbet gås, grågås og mørkbuget knortegås er gengivet i bilag 2.

I miljørapporten, s. 260, er det beskrevet, at der ud over fuglebeskyttelsesområdet i Ringkøbing Fjord findes en række mindre fuglelokaliteter i området, herunder Velling Mærsk, som er den vigtigste lokalitet i og omkring vindmølleområdet næst efter Ringkøbing Fjord. Fem fuglelokaliteter med antal af registreringer af arter og forekomster fra DOF-basen[22] er oplyst i miljørapportens figur 12.5. Figuren er gengivet i bilag 2. Kortnæbbet gås er for alle fem lokaliteter den hyppigste art, og derudover er bl.a. bramgås og sangsvane vigtige arter.

De vigtigste ornitologiske interesser i området er knyttet til Ringkøbing Fjord, men Velling Mærsk-området har også en ikke uvæsentlig værdi for fuglene som fourageringslokalitet i træktiden samt i milde vintre. Det fremgår af miljørapporten, s. 261, at bl.a. gæs tiltrækkes af de vidtstrakte arealer med græs, stubmark og vintersæd.

Der er ikke gennemført systematiske optællinger af yngle- eller trækfugle på lokaliteten, men bl.a. fugle, som er iagttaget under besigtigelser i forbindelse med miljørapporten, er opført i figur 12.6 på s. 262. Figur 12.6 er gengivet i bilag 2.

Det er særligt store gåseflokkede, som flyver hyppigt til og fra området fra andre fourageringsområder langs Vestkysten og fra Ringkøbing Fjord. En del iagttagelser tyder på, at fuglene typisk flyver over området i skønsmæssigt 250-300 m højde, hvilket dog er afhængigt af vind- og vejrforhold, og at trækket både foregår nord-syd og øst-vest. I yngletiden har området begrænset værdi for fuglene, og fuglene er derfor fåtallige.

I miljørapporten, s. 263, er der redegjort for, at der er fire effekter, som kan forårsage en potentiel påvirkning på fugle fra vindmøller – kollisioner og dødsfald, fortrængnings- og forstyrrelseseffekt og tab af fourageringsområde samt barriereeffekt.

Der er henvist til en foreslået opdeling i områder som "højrisiko-", "usikker-" eller "lavrisiko"-område i fuglemæssig sammenhæng, og det er vurderet, at Velling Mærsk hører til mellemgruppen.

Barriereeffekt

Om barriereeffekten fremgår det bl.a. i miljørapporten, s. 275, at der eventuelt kan være negative konsekvenser for fugle på grund af et øget energiforbrug, fordi fuglene må flyve uden om vindmøllerne. Effekten vurderes at være teoretisk og af uhyre begrænset betydning for fuglene på arts- og populationsniveau. Fugle tilbagelægger generelt store afstande uden problemer. Den beskedne omvej, som en vindmøllepark vil udgøre, er i den sammenhæng marginal og uden betydning for fuglenes samlede energiforbrug- og balance. Det er i figur 12.15 vurderet, om vindmøllerne kan udgøre en barriere i forhold til fuglenes adgang til Natura 2000-området. Figuren er gengivet i bilag 2.

Det er bl.a. beskrevet i miljørapporten, s. 276, at vindmøllerne ikke vil udgøre en barriere for trækfugle, da forårs- og efterårstræk vil have en nord-sydlig orientering, og trækkende fugle i god tid vil have mulighed for at ændre trækretning og flyve udenom, sandsynligvis vest om, hvor der stort set ikke er forstyrrende menneskelig aktivitet, ligesom området i et vist omfang kan benyttes under fouragering på trækket. Møllerne vil heller ikke udgøre en barriere for ynglende fugle, da arealerne ved Velling Mærsk og de nærmeste arealer mod fjorden anvendes til planteavl, og dermed ikke har værdi for de ynglende fugle på udpegningsgrundlaget. For rastende fugle er der henvist til, at det er beskrevet, at der er gæs og ænder i stort antal i området langs fjorden efterår, vinter og forår. Heraf overnatter mange på fjorden og flyver om morgenen ind og fordeler sig i landskabet under fourageringen. Trækket kan i nærområdet ved Ringkøbing Fjord gå i alle retninger. Hvis fuglene flyver mod øst, kan vindmøllerne ligge i vejen, men da vindmøllerækken med fire vindmøller[23] maksimalt spænder over 2 km, vil fuglene uden problemer kunne flyve uden om eller mellem vindmøllerne, hvilket de også tidligere har gjort med vindmøller med meget mindre indbyrdes afstand.

Fuglene vil derfor kun i yderst begrænset omfang kunne få, hvad man kunne kalde en barriereeffekt, og den vurderes ikke at kunne få negativ effekt i forhold til fuglenes mulighed for at udnytte Natura 2000-området.

Kollisioner

Om kollisioner fremgår det bl.a., at fugle kan blive dræbt af vindmøller, og at vindmøllevingernes hastighed er væsentlig højere end de fleste fugles flugt- og reaktionshastighed. Der er henvist til, at der i Danmark inden for de seneste 20 år er gennemført tre store, vigtige litteraturstudier af internationalt, videnskabeligt veldokumenterede effekter fra vindmøller på bl.a. fugle.

En af hovedkonklusionerne i en stor dansk undersøgelse fra 1995 var, at risikoen for dødsfald for fugle som følge af kollision, uanset møllens art og størrelse, er lille og umiddelbart uden betydning på populationsniveau. To større undersøgelser i 2004 og 2011 har ikke givet grundlag for at ændre væsentligt på denne konklusion. Der er desuden henvist til et grundigt tysk studie fra 2004, hvor forskellige effekter på fugle er undersøgt statistisk på baggrund af et stort antal enkeltundersøgelser fra en række lande. Generelt fandt man i undersøgelsen, at der er mellem 0 og 50 dødsfald pr. mølle pr. år.

Der er desuden i miljørapporten, s. 265, bl.a. henvist til en større svensk litteraturundersøgelse, hvor der for fugle er beregnet en mortalitetsrate på gennemsnitligt 2,3 dødsfald pr. mølle pr. år. Variationen er i denne undersøgelse mellem 0 og 60 fugle pr. mølle pr. år, og det fremgår, at det særligt er enkelte uheldigt placerede møller eller vindmølleparker, som forårsager de fleste dødsfald.

Derudover er der henvist til en undersøgelse, som viser, at kollisionsrisikoen tilsyneladende er den samme uanset møllens størrelse inden for visse grænser, bl.a. fordi, at der udskiftes flere mindre møller med større møller, at der bliver mere plads til at fugle kan flyve under og mellem møller, og at de større møller har en langsommere rotationshastighed.

I miljørapporten, s. 269, er der bl.a. anført, at vindmøller reelt er uden betydning på populationsniveau.

Fortrængning m.v.

Om habitattab, forstyrrelses- og fortrængningseffekt og tab af fourageringsområder fremgår det bl.a. af miljørapporten, s. 270, at den største effekt på fugle er forstyrrelser, som kan føre til fortrængning eller bortskræmning af visse arter fra et potentielt yngle- eller fourageringsområde. Effekten er meget forskellig fra art til art, da nogle tvinges til at flyve uden om møller eller mister et fourageringsområde, mens andre ikke generes særligt af vindmøllerne, og færdes tæt på dem.

Der er desuden bl.a. henvist til en opgørelse af undersøgelser af fugletætheder omkring vindmølleparker, forstyrrelsesafstand og evt. tilvænning efter et par år med vindmøller. Resultaterne i opgørelsen er ikke entydige, og responsafstanden varierer meget for art til art. Generelt bemærkes det, at bl.a. gæs og ænder har den længste respons- eller forstyrrelsesafstand. Desuden stiger fortrængningsafstanden med møllens højde og størrelse. Opgørelsen viser en responsafstand i forhold til vindmøller på 38 m til 373 m, og opgørelsen er gengivet i bilag 2.

Der fremgår desuden af miljørapporten, s. 271, at der i ældre litteratur ikke er noget, der tyder på, at fugle generelt vænner sig til vindmøller. Det er dog i visse tilfælde konstateret specifikt ved undersøgelser ved de gamle vindmøller ved Velling Mærsk, at den ellers sky kortnæbbede gås i Vestjylland med tiden begyndte at søge føde tættere på møllerne og fløj mellem møllerne. Det tyder på, at fuglene i hvert fald ikke i markant grad bliver skræmt væk fra et område, hvis det i øvrigt er velegnet som fouragerings- eller ynglelokalitet, selvom det samlede billede er uklart.

Om tab af fourageringsområder er der i miljørapporten, s. 272, henvist til undersøgelser i forbindelse med etablering og udvidelse af en anden vindmøllepark, hvor det blev konkluderet, at fuglene ville kunne finde alternative fourageringsområder i nærheden. Det fremgår, at situationen er meget lig med situationen i Velling Mærsk, og at påvirkningen derfor næppe har et omfang eller en betydning, som er væsentlig for nogen arter på populationsniveau. En eventuel påvirkning af fourageringsområder er behandlet i figur 12.13, hvor fuglene er samlet i logiske grupper. Figuren er gengivet i bilag 2.

I miljørapporten, s. 273, er der redegjort for, at ingen arters forekomst, adfærd og mulighed for fouragering og rast inde i Natura 2000-området vurderes at blive væsentlig påvirket af vindmøllerne. Efter den maksimale responsafstand på 373 m, som fremgår af figur 12.11, vil der være et teoretisk forstyrrelsesfelt inden for Natura 2000-området ved den nordligste

vindmølle på 263 m. Den teoretisk maksimale forstyrrelseseffekt vil næsten række helt til rørskovene omkring fjorden, og vil maksimalt udgøre ca. 14 ha. Den maksimale forstyrrelseseffekt fremgår af figur 12.14, og er gengivet i bilag 2.

På den baggrund er der i miljørapporten, s. 274, lavet et konservativt skøn over forstyrrelseseffekten i Natura 2000-området. Der er inden for arealet en bræmme på ca. 4 ha, hvor beplantningen reducerer det potentielt påvirkede areal til 10 ha. Det samlede landareal i Natura 2000-området er 5.875 ha, hvoraf størstedelen er potentielle fourageringsområder. Vindmøllen vil derfor potentielt kunne påvirke 0,17 % af arealet. Vejen gennem området og bevoksning udgør desuden en naturlig buffer mellem vindmøllen og mulige fourageringsområder. Påvirkningen vil i praksis derfor være endnu mindre. Da der samtidig også kan ske tilvækst over tid, vurderes vindmøllerne ikke at udgøre en væsentlig påvirkning for fuglene på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

Særligt svaner og gæs vil vænne sig til at fouragere på området eller finde nye fourageringsområder. Det er vurderet, at det ikke vil være noget større problem, da de konkrete marker i forvejen skifter fra år til år, afhængigt af hvilke afgrøder der dyrkes. Vinterraps og vintersæd er særligt værdifuldt for svaner og gæs, og det samlede areal med vintersæd er generelt øget betydeligt gennem de seneste ti år.

Konklusion

Sammenfattende er det i miljørapporten, s. 277, vurderet, at etablering af vindmøller på Velling Mærsk ikke vil få væsentlig påvirkning af Natura 2000-området, Ringkøbing Fjord, og at projektet ikke vil være i konflikt med bevaringsmålsætningen for området.

Det fremgår bl.a. af miljørapporten, s. 278, at det på baggrund af den mangeårige forskning på området og den eksisterende viden om fuglene på lokaliteten er vurderet, at vindmøllerne skønsmæssigt kan blive årsag til maksimalt 10-20 fugledødsfald om året. Kortnæbbet gås, bramgås og sangsvane vil være blandt de arter, hvor der vil være størst risiko, da de fouragerer på de omkringliggende marker.

I forhold til at der for få år siden stod mere end 100 møller i området, hvor der så vidt vides ikke er blevet rapporteret store fugledødsfald, må risikoen for kollisioner vurderes at blive væsentlig mindre i fremtiden, bl.a. på grund af, at afstanden mellem vindmøllevingerne er ca. 500 m, og der dermed er god plads til passage mellem møllerne.

Vindmøllerne vurderes ikke at få væsentlige negative konsekvenser for fuglearter på udpegningsgrundlaget i Ringkøbing Fjord, da ingen fuglearter yngler i projektområdet, og de fleste arter på udpegningsgrundlaget ikke eller kun sjældent vil træffes i området. Kun få arter vil som største påvirkning eventuelt kunne miste et mindre fourageringsområde på maksimalt 0,17 % af Natura 2000-områdets landareal.

2.2.4. Planklagenævnets vurdering i forhold til Natura 2000-områder

Den konkrete sag vedrører en planvedtagelse for at muliggøre opstilling af to 200 m høje vindmøller i nærheden af Natura 2000-område N69, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, som omfatter habitatområde H62, Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen, og fuglebeskyttelsesområde F43, Ringkøbing Fjord.

Udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet er bl.a. pibesvane, sangsvane, bramgås, knopsvane, kortnæbbet gås, grågås og mørkbuget knortegås.

Planklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Erhvervsstyrelsens vurdering af, at det på et objektivt videnskabeligt grundlag kan udelukkes, at planen vil påvirke bevaringsmålsætningerne for udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området N69, Ringkøbing Fjord, herunder i forhold til arterne pibesvane, sangsvane, bramgås, knopsvane, kortnæbbet gås, grågås og mørkbuget knortegås.

Oplysningsgrundlaget

Nævnet lægger i forhold til oplysningsgrundlaget vægt på, at der ved besigtigelser i forbindelse med, at miljørapporten er blevet udarbejdet, er foretaget registreringer af fugle i området. Det er endvidere i miljørapporten beskrevet, hvilke mulige påvirkninger vindmøller kan have for fuglelivet, herunder som følge af kollisionsrisiko, forstyrrelses- og fortrængningseffekt og barrierevirkning.

Nævnet lægger desuden vægt på, at konklusionerne i miljørapporten er foretaget ud fra relevante videnskabelige undersøgelser om vindmøller og fugle. Efter nævnets opfattelse er der desuden i tilstrækkeligt omfang inddraget viden om forholdene i planområdet, herunder oplysninger om kortnæbbet gås' adfærd i området ved de tidligere opstillede vindmøller.

Barriereeffekt

Særligt med hensyn til barriereeffekt lægger nævnet vægt på, at det i miljørapporten, s. 276, fremgår, at der for trækfugle vil være træk i nord-sydgående retning, at det er vurderet, at trækfugle vil kunne flyve uden om møllerne, og at rastende fugle kan flyve udenom eller mellem møllerne, hvilket fugle tidligere har gjort i området, hvor afstanden mellem de opstillede vindmøller var mindre. Nævnet bemærker i øvrigt, at en eventuel barriereeffekt vil være endnu mindre med to vindmøller end med fire vindmøller.

Planklagenævnet finder, at der kun i yderst begrænset omfang vil kunne være en barriereeffekt, og at en eventuel barriereeffekt ikke vil have negativ effekt på fuglenes mulighed for at udnytte Natura 2000-området

Planklagenævnet finder på den baggrund ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke vil være en væsentlig indvirkning på Natura 2000-området som følge af barriereeffekt.

Kollisioner

Særligt med hensyn til kollisioner lægger nævnet vægt på, at det ud fra viden om kollisioner fra de tidligere opstillede vindmøller i området, samt det forhold, at der på grund af størrelsen på møllerne vil være mere plads til at flyve over og imellem møllerne, må lægges til grund, at møllerne skønsmæssigt kan være årsag til maksimalt 10-20 fugledødsfald årligt i alt, hvilket efter nævnets opfattelse ikke vil påvirke arterne på udpegningsgrundlaget negativt. Hertil kommer, at antallet af kollisioner vil være mindre med to vindmøller end med fire vindmøller.

Planklagenævnet finder på den baggrund ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke vil være en væsentlig indvirkning på Natura 2000-området som følge af kollisioner.

Fortrængning m.v.

Særligt i forhold til fortrængning fra fourageringsområder bemærker Planklagenævnet, at Erhvervsstyrelsen har fastsat en fortrængningszone på 373 m, hvilket er baseret på en vurdering i forhold til de konkrete fuglearter, som er på udpegningsgrundlaget. I den forbindelse bemærker nævnet, at det ikke fremgår, hvor høje de vindmøller, som ligger til grund for undersøgelsen refereret i miljørapportens figur 12.11, er. Efter nævnets opfattelse kan data om responsafstand for mindre vindmøller ikke umiddelbart overføres til større vindmøller, hvilket også er beskrevet i miljørapporten, s. 271, hvor det fremgår, at fortrængningsafstanden stiger med møllens højde og størrelse. Det er nævnets opfattelse, at det derfor må forventes, at der kan være et større område, hvorfra fugle vil blive fortrængt som følge af opstilling af 200 m høje vindmøller.

Nævnet bemærker desuden, at Erhvervsstyrelsen har vurderet, at det i et worst case-scenarie vil være 0,17 % af de samlede fourageringsarealer i Natura 2000-området, som vil kunne blive påvirket. I den forbindelse bemærker nævnet, at styrelsen også burde have forholdt sig til tab af fourageringsområder, som ligger uden for Natura 2000-områdets afgrænsning, i det omfang disse kan have betydning for bestande af arter på Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag.

I den konkrete sag finder Planklagenævnet dog ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at der ikke vil være en væsentlig indvirkning på Natura 2000-området som følge af fortrængning. I den forbindelse lægger nævnet vægt på, at der i sagen er konkrete holdepunkter for at lægge til grund, at der, for så vidt angår de konkrete gåse- og svanearter, som er på udpegningsgrundlaget, over tid vil ske en tilvæning. Det er desuden i miljørapporten belyst, at der er alternative fourageringsområder omkring planområdet, ligesom nævnet kan konstatere, at vindmøllerne er placeret i et område ved Ringkøbing Fjord, som udgør et meget omfattende muligt - og egnet - fourageringsområde for svaner og gæs, samt at planen alene muliggør to vindmøller. En fortrængningseffekt af de to vindmøller vil således udgøre en meget begrænset del af det potentielle fourageringsområde.

2.3. Erhvervsstyrelsens miljøvurdering

2.3.1. Miljøvurderingsloven generelt

Når en myndighed i medfør af lovgivningen tilvejebringer planer og programmer inden for fysisk planlægning og arealanvendelse, som fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af miljøvurderingslovens bilag 3 og 4, skal der efter lovens § 3, stk. 1, nr. 1, udarbejdes en miljøvurdering. Hvis planen fastlægger anvendelsen af mindre områder på lokalt plan eller alene indeholder mindre ændringer i sådanne planer, skal der dog kun gennemføres en miljøvurdering, hvis gennemførelsen af planen må antages at få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. stk. 2.

Der skal endvidere udarbejdes en miljøvurdering af andre planer, som i øvrigt fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, når myndigheden vurderer, at planen kan få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 3, stk. 1, nr. 3. Derudover skal der gennemføres en miljøvurdering, hvis planen kan påvirke et udpeget internationalt naturbeskyttelsesområde væsentligt, jf. lovens § 3, stk. 1, nr. 2.

En miljøvurdering skal gennemføres under udarbejdelsen af planen eller programmet, og inden der træffes beslutning om den endelige godkendelse eller vedtagelse, jf. miljøvurderingslovens § 6, 1. pkt.

Planklagenævnet konstaterer, at Erhvervsstyrelsen har valgt at gennemføre en miljøvurdering. Idet miljøvurderingen allerede er foretaget, har nævnet ikke fundet anledning til at efterprøve, om der var krav om at foretage en sådan miljøvurdering efter miljøvurderingsloven.

2.3.2. Indhold af miljørapporten

Formålet med miljøvurderingsloven er at sikre et højt miljøbeskyttelsesniveau og bidrage til integrationen af miljøhensyn under udarbejdelsen og vedtagelsen af planer og programmer, jf. lovens § 1.

En miljørapport skal fastlægge, beskrive og evaluere den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens gennemførelse og rimelige alternativer under hensyn til planens mål og geografiske anvendelsesområde, jf. § 7, stk. 1. Loven kræver dermed oplysninger, som koncentrerer sig om spørgsmål, der relaterer til planens væsentlige indvirkninger på miljøet. Det er således ikke enhver indvirkning, der skal indgå i miljørapporten og dermed afgrænsningen.

En miljørapport skal indeholde de oplysninger, der er nævnt i bilag 1 til loven, som med rimelighed kan forlanges med hensyn til aktuel viden og gængse vurderingsmetoder samt til, hvor detaljeret planen er, hvad den indeholder, og på hvilket trin i et eventuelt planhierarki planen befinder sig, jf. lovens § 7, stk. 2.

2.3.3. Støj

Klagen

Klageren anfører, at der ikke er foretaget konkrete støjmålinger med korrekt vindhastighed for 200 m høje vindmøller, og klageren stiller spørgsmålstejn ved kvalitet og pålidelighed i de udførte støjberegninger. Klageren henviser til, at en kommune har udtalt, at efterfølgende støjmålinger af nyere vindmøller ikke overholder de støjberegninger, der er udført i forbindelse med planlægningen.

Klageren anfører desuden, at den samlede støjbelastning i området forøges ikke ubetydeligt, da der i forvejen er motocrossbane, [V1] og et eksisterende nedknusningsanlæg.

Generelt om vurdering af vindmøllestøj i en miljørapport

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på befolkningen og menneskers sundhed, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Dette omfatter bl.a. støj fra vindmøller.

Miljørapporten skal kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden og gængse vurderingsmetoder, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 2. Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der skal foretages bestemte målinger eller bestemte beregninger i forhold til støj, eller at disse udføres på en bestemt måde.

Miljøvurderingsloven fastlægger heller ikke grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer omfattet af loven.

Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger, herunder grænseværdier for støj fra vindmøller, følger af anden lovgivning.

De støjgrænseværdier for vindmøller, som fremgik af den dagældende bekendtgørelse om støj fra vindmøller[24], var fastsat ud fra et niveau af støjbelastning, der var vurderet at være miljø- og sundhedsmæssig acceptabelt for mennesker. De beregningsmetoder, som har fundet udtryk i bekendtgørelsen, må desuden betragtes som almindeligt anerkendte, idet disse bygger på metoder, som har været benyttet i en lang årrække, og som løbende er blevet udbygget og præciseret. Det falder uden for nævnets kompetence at vurdere, om disse metoder for beregning støj er rimelige eller hensigtsmæssige.

Hvis en myndighed har beregnet de konkrete forventede støjpåvirkninger fra de vindmøller, der planlægges for, ud fra beregningsprincipperne i bekendtgørelsen, og i en miljørapport har sammenholdt disse med de fastsatte støjgrænseværdier for vindmøller, udgør dette derfor et grundlag, som efter nævnets opfattelse er sagligt, relevant og tilstrækkeligt til at understøtte beslutningstagerne i forbindelse med en planvedtagelse, jf. kravene i miljøvurderingsloven. Det er desuden ensartet fra kommune til kommune.

Planklagenævnets vurdering

I forhold til sammensat støj bemærker Planklagenævnet, at der ikke findes anerkendte metoder, der kan anvendes til en samlet vurdering af flere typer støj, og at beregninger med forskellige typer støjkluder anses for at være yderst komplekse. Uanset dette, er der dog efter omstændighederne pligt til at foretage en vis vurdering af betydningen af, at der forekommer sammensat støj i et område.

Det fremgår af miljørapporten, s. 174-179, at naboboligerne til mølleprojektet under de eksisterende forhold i varierende grad er påvirket af støj fra andre vindmøller, transformatorstation, tog, landbruget, vejtrafik, en knuseplads og flyvninger ved [V1], ligesom der er planlagt for en motocrossbane i området. Støjpåvirkningen fra de øvrige vindmøller i området er indregnet i støjberegningerne i miljørapporten, hvilket fremgår af figur 10.10 på s. 170. Om de øvrige støjkluder er det bl.a. beskrevet, at støj fra en støjklude er mere generende, når der samtidig er støj fra andre typer af støjkluder. Oplysninger om støjpåvirkningen fra de øvrige eksisterende støjkluder i området er beskrevet, herunder støjens genevirkninger, eventuelle vejledende støjgrænser og fastsatte vilkår i miljøgodkendelser. Det er sammenfattende vurderet, at en sammensat støjpåvirkning fra mange støjkluder sjældent vil forekomme, og at det alene på grund af afstanden mellem støjkluderne næppe vil være et væsentligt problem.

Planklagenævnet finder, at miljørapporten på den baggrund i tilstrækkeligt omfang har redegjort for forhold i relation til støj, herunder sammensat støj, og at mindstekravene efter miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt nyere vindmøller overholder de støjberegninger, der er udført i forbindelse med planlægningen, bemærker Planklagenævnet, at nævnet ikke har kompetence til at tage stilling til de metoder for beregning af støj, der fremgår af

bekendtgørelsen herom, og at eventuelle efterfølgende konstateringer af overtrædelser må håndteres efter reglerne herom og således ikke skal inddrages i forbindelse med planlægningen.

Planklagenævnet kan derfor ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.4. Skyggekast

Klagen

Klageren anfører, at der ikke tidligere har været skyggepåvirkning i sommerhusområdet, og at det fremgår, at der nu vil være op til fem timer årligt for de nordligste ejendomme. Klageren mener ikke, at der vil være så meget afskærmning fra træbevoksning, som det er forudsat i miljørapporten, og skyggepåvirkningen vil derfor langt overstige fem timer årligt.

Generelt om skyggekast

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på befolkningen og menneskers sundhed, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Skyggekast fra vindmøller kan efter omstændighederne være en påvirkning, som skal indgå i en miljøvurdering.

Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der skal foretages bestemte målinger eller beregninger i forhold til skyggekast. Loven fastsætter heller ikke grænser for det tilladelige omfang af skyggekast.

Der findes ingen lovregulering for skyggevirksomheder fra vindmøller. Det fremgår dog af vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller[25], at det anbefales, at naboboliger ikke udsættes for mere end 10 timer skyggekast årligt beregnet som reel skyggetid efter [V2] Shadow-programmet eller et tilsvarende program.

Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet finder, at Erhvervsstyrelsen i miljørapporten i tilstrækkeligt omfang har redegjort for forhold i relation til skyggepåvirkningen, og at mindstekravene efter miljøvurderingslovens bilag 1, er opfyldt.

Nævnet lægger vægt på, at skyggekast er beskrevet i miljørapporten, s. 179-186, hvor det fremgår, at skyggekast er vurderet på baggrund af beregninger af worst case-scenariet med fire 200 m høje vindmøller af mølletypen V164, som er den første type, som planlægges opstillet. Der vil efterfølgende kunne opstilles mølletyper med et lavere tårn og en større rotor, hvilket vil kunne give enten ingen eller en marginal ændring. Miljørapporten indeholder en oversigt over den beregnede årlige skyggepåvirkning ved naboboliger op til 2 km fra vindmøllerne, og de beregnede skyggelinjer er desuden indtegnet på figur 10.14.

Det fremgår endvidere af miljørapporten, s. 181, at der i beregningerne ikke er taget hensyn til, om der ligger bygninger eller tæt, høj bevoksning mellem boligen og vindmøllerne, som reducerer skyggekastet.

Nævnet lægger desuden vægt på, at det i bl.a. miljørapporten, s. 182, fremgår, at der vil være tre naboboliger, som vil være ramt af skyggekast udendørs mere end 10 timer om året, og én nabobolig, som vil være ramt af mere end 10 timers skyggekast indendørs. Det fremgår herudover, at der vil være ni naboboliger, som samlet vil blive ramt af over 10 timers skyggekast om året fra de planlagte og andre eksisterende vindmøller. Desuden viser figur 10.14, at der ved den nordligste del af sommerhusområdet vil være mellem 0 og 5 timer skyggekast årligt. Endelig fremgår det af miljørapporten, s. 182 og 238, at det tilrådes, at der etableres afværgeforanstaltninger ved, at der i VVM-tilladelsen til projektet bliver fastsat vilkår om skyggestop, så ingen naboboliger får over 10 timers skyggekast årligt beregnet som reel tid.

Planklagenævnet kan på den baggrund ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.5. Visuel påvirkning

Klagen

Det er i klagesagen anført, at det ikke fremgår af miljøvurderingen, hvordan vurderingen af visualiseringerne er udført. Klageren anfører yderligere, at det fremgår af miljøvurderingen, at 42 ejendomme i sommerhusområdet på [A1], [A2], [A3] og [A4] kan forvente en visuel påvirkning, men at visualiseringerne viser, at der også vil være ejendomme på [A5] og [A6], som vil blive påvirket visuelt. Der er efter klagerens opfattelse tale om 20 ejendomme. Desuden er der 45 udstykkede byggegrunde, som er ubebyggede, men som vil få en visuel påvirkning, da der ikke er beplantning. Der vil derfor i alt være 147 ejendomme, svarende til 38 %, som får en visuel påvirkning. Klageren anfører, at der ikke er taget højde for, at træbevoksningen i sommerhusområdet er i dårlig tilstand, og en del af træerne er gået ud, væltet i storm eller påvirket af tørke. Klageren mener derfor ikke, at det er korrekt, når der i miljørapporten står, at træbevoksning stort set vil kunne afhjælpe de visuelle gener, da træbevoksninger ikke udgør en reel afskærmning. Der vil reelt være en påvirkning af mellem 200 og 250 ejendomme, svarende til 51-64 %, ligesom der vil være en påvirkning, når man færdes på områdets stamveje. Klageren anfører derudover, at visualiseringerne fra 2013/2014 for ejendomme i sommerhusområdet, udover at være forældede, ikke er så detaljerede eller omfangsrige, som de visualiseringer, der er lavet for ca. 50 ejendomme ejet af fastboende borgere, som ligger spredt.

Klageren anfører derudover, at højintensive advarselsblink på grund af dårlig afskærmning fra træer vil være generende for et betydeligt antal grundejere og gæster samt lejere, bl.a. om natten.

Generelt om visuel påvirkning

I en miljørapport skal der indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på landskab, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der ikke må være en visuel påvirkning, eller hvor stor en eventuel påvirkning må være. Miljøvurderingsloven fastsætter heller ikke et krav om visualisering, og der er således heller ikke særlige krav til indholdet eller omfanget af visualiseringer.

Selvom der ikke er et lovkrav om visualisering, skal en visualisering, såfremt den foretages, være korrekt. Visualiseringerne i en miljørapport skal således gøre det muligt for deltagerne i planproceduren at danne sig en mening om projektets påvirkning af omgivelserne. Er der eventuelle usikkerheder og unøjagtigheder i visualiseringen, bør dette oplyses i forbindelse med visualiseringen.

Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet finder, at visualiseringerne samlet set giver et tilstrækkeligt dækkende indtryk af konsekvenserne af det planlagte og dermed et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag for Erhvervsstyrelsen og offentligheden i forhold til den landskabelige påvirkning. Nævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte Erhvervsstyrelsens valg af fotostandpunkter til visualiseringer.

Nævnet lægger herved vægt på, at det af miljørapporten, s. 195-196, bl.a. fremgår, at fotopunkterne, der er anvendt til visualiseringer, er udvalgt, så de viser, hvordan vindmøllerne vil fremstå fra væsentlige udsynspunkter, hvor mange mennesker normalt færdes. Desuden er de valgt, så de viser påvirkningen af bl.a. væsentlige landskabselementer og den samlede påvirkning med andre eksisterende og planlagte vindmøller. Om metoden for vurderingen fremgår det, at der er foretaget en overordnet synlighedsanalyse. Desuden er oplysninger om vindmøllernes design, størrelse og opstillingsmønstre samt andre eksisterende og planlagte vindmøllers visuelle betydning inddraget i analysearbejdet.

Der er udarbejdet 27 visualiseringer af den landskabelige påvirkning, heraf 12 i nærzonen, 9 i mellemzonen og 6 i fjernzonen, og fotopunkterne er vist i figur 10.30. Desuden er der udarbejdet 11 visualiseringer fra naboboliger. Visualiseringerne er i bilag 1 og bilag 2 til miljørapporten, og otte af visualiseringerne er gengivet i miljørapportens afsnit 10.1.2 og 10.17.4. Det fremgår bl.a. af miljørapporten, s. 210, at visualiseringer, som er gengivet i miljørapporten er valgt, så de giver et billede af den visuelle påvirkning fra de nærmeste omgivelser i det flade landskab og påvirkningen fra bakkeøen, fra steder med udsigt over overgangen mellem det flade landskab og bakkeøen samt til kysten, fjorden og Holmsland Klit.

Nævnet lægger desuden vægt på, at der i miljørapporten, s. 218, er redegjort for, at der også er lavet fem natvisualiseringer, hvoraf fire er fra fotostandpunkter i nærzonen og ét er fra et af fotostandpunkterne i fjernzonen. Det fremgår, at belysning af vindmøllerne om natten er noget af det, der er sværest at gengive. Vindmøllerne er visualiseret med et hvidt lys på 2000 candela oven på nacellen og på midten.

Derudover lægger nævnet vægt på, at det om den landskabelige påvirkning for bl.a. sommerhusområdet [F1] i miljørapporten, s. 220, samlet er vurderet, at området generelt er omgivet af tæt bevoksning, men at der er udsigt til vindmøllerne fra nogle haver, langs veje og fra åbne arealer. Fra den nordligste indkørsel til området er der udsigt til det flade åbne landskab, og vindmøllerne vil herfra være store og dominerende. Da landskabet i forvejen er præget af vindmøller, er det vurderet, at det ikke vil påvirke oplevelsen af landskabet i

væsentlig grad. Der er i den forbindelse henvist til visualisering nr. 5 fra udkørsel til sommerhusområdet, som bl.a. indgår i miljørapporten på s. 202 og 203, hvor vindmøllerne fremstår store og markante.

I miljørapporten, s. 227, fremgår det, at vindmøllerne er dominerende fra den nordlige del af sommerhusområdet, hvis man kan se gennem bevoksningen, men det er ikke en påvirkning af oplevelsen af sommerhusområdet. Generelt er påvirkningen vurderet med den eksisterende bevoksning, som i sommerhusområdet er høj og udbredt. Det kan ikke udelukkes, at noget af beplantningen, som vil blive fældet, hvilket selvfølgelig vil medføre, at vindmøllerne bliver meget synlige og dominerende de steder, hvor man kan se mod nord henover de øvrige sommerhuse.

På den baggrund finder Planklagenævnet, at mindstekravene i miljøvurderingsloven i forhold til den landskabelige påvirkning er overholdt, og nævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.6. Materielle goder

Klagen

Det er i klagesagen anført, at det fremgår af miljørapporten, at der i sommerhusområdet ligger 65 ejendomme inden for 2 km af testvindmøllerne, men at klageren tidligere har fået oplyst, at der er 99 konkrete ejendomme, herunder ubebyggede, som ligger inden for 2 km. Klageren mener, at det er påfaldende, at det faktiske antal er blevet nedtonet i miljørapporten.

Opførslen af to 200 m høje testvindmøller vil desuden medføre markante fald af ejendommenes handelsværdi, og en ejendomsmægler har oplyst klageren, at interessen for området har været lav, siden planlægningen for testvindmøller i området begyndte. Desuden må det forventes, at opførslen vil få negative konsekvenser for finansieringsmuligheder hos kreditforeninger og pengeinstitutter. Endelig vil det forringe muligheden for sommerhusudlejning, hvilket også bør bekymre de handlende i området.

Generelt om materielle goder

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på befolkningen og materielle goder, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Der skal derfor efter Planklagenævnets opfattelse efter omstændighederne i en miljørapport foretages en vurdering af en plans indvirkninger på menneskers brug af materielle goder og indvirkningerne på mennesker ved disses brug af de materielle goder.

Der skal derimod ikke ske en vurdering af planens indvirkning på formueværdien af materielle goder.[26] Det forhold, at en plan medfører et vist tab af ejendomsværdi for en eller flere ejendomme i et område, kan generelt heller ikke i sig selv medføre en pligt til, at myndigheden skal foretage en vurdering af dette forhold i en miljørapport.

Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet finder, at der i fornødent omfang er redegjort for materielle goder i form af socioøkonomiske forhold i miljørapporten, og at mindstekravene i miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, i forhold til materielle goder er opfyldt.

Nævnet lægger vægt på, at socioøkonomiske forhold er beskrevet i miljørapporten, s. 229-232, hvor det bl.a. fremgår, at testpladsen kan få stor socioøkonomisk betydning både lokalt og nationalt ved fastholdelse af arbejdspladser og knowhow. Derudover er det forventet, at salg af vindmølleandele til private vil give en ekstraintjening til gavn for den lokale økonomi, ligesom grøn ordning giver økonomisk bidrag til projektpulje i Ringkøbing-Skjern Kommune. Værditabsordningen pålægger desuden vindmølleopstilleren at betale for et eventuelt værditab på lokale boliger som følge af, at vindmøllerne bliver opstillet.

I miljørapporten, s. 231, er det desuden beskrevet, at ca. 6 ha landbrugsjord, herunder en del ved den nordligste vindmølle, som grænser op til et udpeget særligt værdifuldt landbrugsområde, vil blive taget ud af drift på grund af vindmøllerne. Området er så begrænset, at det vurderes at være uden betydning i landbrugsmæssig sammenhæng.

For beskæftigelsen i [V1] er det i miljørapporten, s. 231, vurderet, at forsøgsvindmøllerne ikke vil få betydning, hvis [V1] opnår dispensation fra krav om maksimalt 10 passagerer. Hvis der ikke gives dispensation, vil testvindmøllerne medføre en reduceret anvendelse, da ca. 1 % af aktiviteterne på [V1] i dag sker med mere end 10 passagerer, særligt fritidsaktiviteter som faldskærmsudspring og transport af turister. Konsekvensen vil i det tilfælde være, at der flyves ad flere omgange eller fra andre [V1]. Det er ikke muligt præcist at opgøre dette tab.

Nævnet lægger desuden vægt på, at det i miljørapporten, s. 232, er beskrevet, at vindmøllerne ikke skønnes at få negative konsekvenser for bl.a. turisme, og at store vindmøller kan tiltrække besøgende og dermed kan have en positiv effekt på turisme. Særligt i forhold til mulighederne for sommerhusudlejning vurderes vindmøllerne heller ikke at få en negativ effekt. Området er i forvejen præget af vindmøller, og der har tidligere været opstillet 100 mindre vindmøller i selve planområdet. Potentielle lejere er bekendt med dette, og det må derfor formodes, at lejere holder sig væk, hvis de ikke bryder sig om vindmøller eller er generet af vindmøllestøj. Det vil være mulighederne for jagt, fiskeri mm. i området omkring Velling Mærsk, som tiltrækker potentielle lejere.

Nævnet bemærker, at det i miljørapporten, s. 149-151, om metoden for vurdering af miljøkonsekvenser for naboer fremgår, at der inden for 2 km ligger 61 boliger og enkeltliggende sommerhuse i det åbne land samt en del af sommerhusområdet [F1], som er støjfølsom arealanvendelse. Efter nævnets opfattelse indeholder miljørapporten en tilstrækkelig beskrivelse af de omkringliggende boliger, som kan blive påvirket af vindmøllerne, herunder af sommerhusområdet [F1]. Der er ikke efter nævnets opfattelse et krav om, at der også skal ske en vurdering i forhold til ubebyggede ejendomme.

Planklagenævnet kan på den baggrund ikke give medhold i klagepunktet.

2.4. Udarbejdelse af miljøvurderingen

2.4.1. Klagen

Klageren anfører, at kommuneplantillægget er udtryk for en koordineret proces mellem projektmapperne, et vindmøllefirma, Ringkøbing-Skjern Kommune, Miljøstyrelsen og Erhvervsstyrelsen. Miljøvurderingen er for projektmapers regning udført af et rådgivningsfirma, som ved en tidligere lokalplanproces har vurderet et betydeligt antal indsigelser. Miljøvurdering og behandlingen af indsigelser er derfor ikke objektiv og retvisende, og Erhvervsstyrelsens sagsbehandling er derfor en skueproces, som strider imod retsbevidstheden.

2.4.2. Generelt om opgaver i forbindelse med miljøvurderinger

Den myndighed, der tilvejebringer planen eller programmet, skal udarbejde en miljørapport, der fastlægger, beskriver og evaluerer den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens eller programmets gennemførelse og rimelige alternativer under hensyn til planens eller programmets mål og geografiske anvendelsesområde, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 1.

Ved den endelige godkendelse eller vedtagelse af planen eller programmet skal myndigheden tage hensyn til miljørapporten, som er udarbejdet efter § 7, herunder også til eventuelle miljøpåvirkninger, som ikke i øvrigt varetages efter den lovgivning, i henhold til hvilken planen eller programmet tilvejebringes, og til resultaterne af en eventuel nabostatshøring, udtalelser fra andre myndigheder og offentligheden efter § 8.

Planklagenævnet bemærker, at miljøvurderingsloven ikke indeholder et forbud mod, at en myndighed lader andre parter, herunder f.eks. ansøger eller et konsulentfirma, udarbejde miljøvurderingen af planen. Der er heller ikke noget til hinder for, at myndigheden indhenter bidrag fra bygherren til besvarelsen af indsigelserne. Myndigheden skal dog træffe selve afgørelsen om vedtagelse (af planerne og) miljørapporten, og myndigheden har ansvaret for, at miljøvurderingen overholder kravene i miljøvurderingsloven.

2.4.3. Planklagenævnets vurdering

Kommuneplantillægget med tilhørende miljørapport var i offentlig høring fra den 10. oktober 2014 til den 12. december 2014. Inden udstedelsen af kommuneplantillægget har Erhvervsstyrelsen udarbejdet en sammenfattende redegørelse på baggrund af miljørapporten og de indkomne høringssvar, hvor Erhvervsstyrelsen har forholdt sig til de indkomne bemærkninger.

Planklagenævnet finder ikke ud fra klagen eller sagens oplysninger i øvrigt, at der er grund til at antage, at miljørapporten er ukorrekt, fordi den er udarbejdet af bygherrens rådgivningsfirma, eller at der i øvrigt er grund til at antage, at indsigelser i miljøvurderingsprocessen ikke er behandlet objektivt.

Nævnet lægger vægt på, at miljørapporten har været i offentlig høring efter reglerne i miljøvurderingsloven, og at Erhvervsstyrelsen som ansvarlig myndighed i forbindelse med udstedelsen af kommuneplantillægget har forholdt sig til miljørapporten og de indkomne høringssvar.

2.5. Efterfølgende tilpasninger i kommuneplantillægget

2.5.1. Klagen

Klageren anfører, at der ikke er oplysninger om, på hvilket grundlag Erhvervsstyrelsen har vurderet, at miljøpåvirkningen vil blive væsentligt mindre med to vindmøller i stedet for fire. Klageren anfører, at Erhvervsstyrelsen med henvisning til, at miljøpåvirkningen vil blive mindre, alene fordi der nu kun opstilles to vindmøller, indikerer, at enhver indsigelse vil blive afvist med en udokumenteret påstand om, at miljøpåvirkningen bliver væsentlig mindre, hvilket ikke er foreneligt med borgernes krav om objektiv sagsbehandling. Der skal derfor udfærdiges en helt ny miljøvurdering, der kun beskriver miljøpåvirkningen ved opstilling af to 200 m høje testvindmøller, som sikrer naboerne en objektiv og retvisende sagsbehandling.

2.5.2. Generelt om miljøvurderingsprocessen

En myndighed skal foretage offentlig bekendtgørelse af miljørapporten og de tilhørende planforslag, jf. miljøvurderingsloven § 8, stk. 1, og fastsætte en frist på mindst 8 uger til, at offentligheden kan fremsætte bemærkninger til miljørapporten og planforslagene, jf. lovens § 8, stk. 3.

Efter offentlighedsfasen skal myndigheden udarbejde en sammenfattende redegørelse, hvoraf det bl.a. skal fremgå, hvordan de udtalelser, der er indkommet i offentlighedsfasen, er taget i betragtning, jf. § 9, stk. 2, nr. 1.

Myndigheden kan herefter vedtage planerne endeligt, under hensyn til miljørapporten, jf. lovens § 9, stk. 1.

2.5.3. Sammenfattende redegørelse

Det fremgår af den sammenfattende redegørelse, s. 4, at det oprindelige vindmølleprojekt omfattede fire vindmøller, og at det i forbindelse med høring over forslaget til kommuneplantillæg og miljørapport blev klart, at der på grund af indflyvningszonen til [V1] ikke er plads til fire vindmøller.

Det fremgår yderligere, at Miljøstyrelsen har vurderet, at VVM-redegørelsen fortsat er dækkende, selvom projektet er reduceret. Visuelle, støjmæssige og eventuelle andre påvirkninger er anderledes, men på alle parametre mindre, og berører ikke nye parter eller myndigheder. Miljøstyrelsen har derfor vurderet, at der kan udstedes en VVM-tilladelse til de to nordlige vindmøller, som er beskrevet i miljørapporten (det vil sige VVM-redegørelsen).

Erhvervsstyrelsen har vurderet, at kommuneplantillægget kan udstedes med ændringer, så retningslinjerne ændres til, at der planlægges for to vindmøller. Desuden kan retningslinjekortet, som udpeger rammeområdet, ændres med en ny og reduceret afgrænsning, og rammerne reduceres til opstilling af to vindmøller. Det er desuden Erhvervsstyrelsens vurdering, at ændringerne ikke er så væsentlige, at det er påkrævet at foretage en ny høring eller ny offentliggørelse, da der er tale om et reduceret projekt både i forhold til omfang, afgrænsning og miljøpåvirkning, og der ikke er nye elementer i projektet. Der er i forhold til miljøvurderingen henvist til, at Miljøstyrelsen har vurderet, at miljøvurderingen af projektet stadig er dækkende.

Om høringens indflydelse på afgørelsen fremgår det på s. 8, at en ændring til kun at omhandle de to nordligste testmøller ikke ændrer Erhvervsstyrelsens vurdering. Kommuneplantillægget er derfor kun tilpasset i forhold til to testvindmøller på op til 200 m.

2.5.4. Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet bemærker, at det efter miljøvurderingsloven er forudsat, at der kan foretages ændringer eller justeringer som følge af bemærkninger, som fremkommer i høringen, og at ændringen i kommuneplantillægget er sket som følge af resultatet af høring over bl.a. kommuneplantillægget og miljørapporten.

Er der tale om større ændringer, hvor der f.eks. ikke længere er identitet mellem det planforslag, som miljørapporten er udarbejdet på baggrund af, og den endeligt vedtagne plan, vil det kunne medføre et krav om udarbejdelse af en ny/tilrettet miljørapport eller tillæg hertil og en fornyet høring. Hvis der eksempelvis sker en ændring, der medfører, at et centralt emne inden for miljøbegrebet ikke eller kun i ringe grad er belyst i miljørapporten, vil det medføre krav om udarbejdelse af en ny rapport og høring over denne.

Planklagenævnet bemærker, at en større ændring af antallet af vindmøller som udgangspunkt udløser en pligt til at foretage en ny miljøvurdering eller udarbejde et tillæg til miljøvurderingen og gennemføre en ny offentlighedsproces i forhold til dette.

Planklagenævnet finder dog ikke i den konkrete sag grundlag for at tilsidesætte Erhvervsstyrelsens vurdering af, at miljørapporten er dækkende for kommuneplantillægget.

Nævnet lægger vægt på, at der ikke er nye eller andre elementer i det endeligt vedtagne kommuneplantillæg i forhold til planforslaget, da ændringen kun består i at udelade to vindmøller. Miljøpåvirkningerne vil dermed være de samme, som er beskrevet i miljørapporten, dog i nogle henseender mindre, og der vil ikke være miljøpåvirkninger, som ikke er beskrevet i miljørapporten. Efter nævnets opfattelse medfører ændringen ikke til ændringer af miljøpåvirkningerne af en sådan karakter, at der skal udarbejdes en ny/tilrettet miljørapport eller tillæg hertil og gennemføres en ny høring herover.

2.6. Planlægningsmæssig begrundelse

2.6.1. Klagen

Klageren anfører, at vindmølleopstilleren tidligere har oplyst, at det var nødvendigt for vindmølleopstilleren at få opstillet mindst fire testvindmøller med henblik på produktion af havmøller. I forbindelse med, at dette ikke længere var relevant, og Ringkøbing-Skjern Byråd ville aflyse vindmøllerprojektet, kunne vindmølleopstilleren nøjes med to vindmøller, og formålet blev ændret til test af landmøller. Vindmølleopstilleren har ikke redegjort for det reelle behov for vindmøllerne, men har kun fremført vage argumenter om, at der løbende er behov for test af landmøller. Klageren bemærker i den forbindelse, at planområdet ligger behageligt nær vindmølleopstillers fabrik, og at møllerne skal bruges som udstillingsplatform.

Klageren mener desuden, at vindmølleopstilleren ved at kalde vindmøllerne "testvindmøller" omgår vindmøllebekendtgørelsens forbud mod vindmøller over 150 m og byrådets beslutning om stop for landbaserede vindmøller, der ikke er test-/forsøgsmøller.

Klageren henviser derudover til, at vindmølleopstilleren tidligere har gjort gældende, at et andet område ikke kan dække behovet for testvindmøller, hvilket det har vist sig, at det kan.

Planklagenævnet har forstået det som en klage over, at der ikke er den fornødne planlægningsmæssige begrundelse for udstedelsen af kommuneplantillægget.

2.6.2. Generelt om planlægningsmæssig begrundelse

En kommune kan beslutte at tilvejebringe kommuneplantillæg i overensstemmelse med de procedurer, som er fastsat i planlovens kapitel 6, såfremt indholdet i øvrigt er i overensstemmelse med reglerne i planloven, og såfremt der er en planlægningsmæssig relevant begrundelse for planlægningen.

Tilsvarende og under samme forudsætninger kunne Erhvervsstyrelsen beslutte at tilvejebringe kommuneplantillægget i nærværende sag.

Planlægningen må således ikke være baseret på usaglige hensyn. Rent økonomiske hensyn er ikke et planlægningsmæssigt relevant hensyn. En eventuel usaglighed vil typisk bestå i, at kommunen udarbejder planer alene af hensyn til kommunens egne økonomiske interesser.

At en grundejer eller en bygherre inden for et lokalplanområde har en økonomisk interesse i vedtagelsen af en lokalplan, er imidlertid helt sædvanligt og ikke noget, der i sig selv er i strid med planloven. Det afgørende er således, om kommunen har en planlægningsmæssig relevant grund til at vedtage lokalplanen.

2.6.3. Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet finder, at hensynet til, at der kan opstilles to vindmøller på op til 200 m med henblik på test af disse, er et sagligt og planlægningsmæssigt relevant hensyn. Nævnet finder ikke, at klagerne eller sagens oplysninger i øvrigt giver grundlag for at antage, at der ikke er behov for at teste vindmøller, og at opstillingen af de to møller alene tjener som en udstillingsplatform.

Nævnet bemærker, at en placering af testvindmøller ikke kan ske alene baseret på, at opstilleren har en udviklingsafdeling i nærheden, idet der ved overvejelser om placering også bør inddrages bl.a. hensyn til vindforhold, landskab, natur og naboer. Nævnet konstaterer dog, at det fremgår af miljørapporten, s. 49, at området er vindmæssigt ideelt. Desuden er forholdet til natur, landskab og naboer vurderet i miljørapporten. Nævnet finder derfor, at disse hensyn har været inddraget.

Planklagenævnet finder på baggrund af sagens oplysninger i øvrigt ikke grundlag for at antage, at Erhvervsstyrelsen har varetaget usaglige hensyn ved udstedelsen af planen.

Afslutningsvis bemærkes i forhold til møllehøjde, at der ikke længere er forbud mod at kommuneplanlægge for vindmøller over 150 m, medmindre der er tale om vindmøller til forsøgsformål.^[27] Planklagenævnet har derfor ikke fundet anledning til at vurdere, om der er

tale om testvindmøller, herunder der er tale om land- eller havtestvindmøller.

2.7. Forholdet til område nr. 107

2.7.1. Klagen

Det er i klagesagen anført, at vindmøllerne ønskes opstillet uden for område nr. 107, som i 2011/2012 er godkendt af Folketinget og Ringkøbing-Skjern Kommune. Opførelse af testvindmøller uden for området kan ikke finde sted.

Planklagenævnet har forstået det som en klage over, at udstedelsen af kommuneplantillægget er ugyldig, fordi planområdet ligger uden for de testpladser, der er fastlagt i Potentielle testpladser til prototypemøller frem mod 2020,[28] som er udarbejdet på baggrund af en politisk aftale om nationale testcentre.[29]

2.7.2. Begrænsninger i forhold til kommuneplanlægningen

I planlovens § 11, stk. 4, er opregnet en række planer og lign., som en kommuneplan eller et kommuneplantillæg ikke må være i strid med, herunder landsplansdirektiver, Natura 2000-planer, risikostyringsplaner m.v. Der er ikke noget i planloven, som er til hinder for, at der vedtages et kommuneplantillæg, som strider mod f.eks. en politisk aftale.

2.7.3. Planklagenævnets vurdering

Det fremgår af rapporten Potentielle testpladser til prototypemøller frem mod 2020, at en tværministeriel arbejdsgruppe har identificeret syv potentielt egnede arealer til prototypemøller, og at forligskredsen bag aftalen har lagt til grund, at den videre planlægning vedrørende arealerne følger de almindelige principper i den kommunale planlægning. Arealerne, der er identificeret i aftalen, vil derfor indgå i den generelle kommunale planlægning for vindmøller.

Der er således ikke tale om et landsplandirektiv, jf. planlovens § 3, eller på anden måde en retligt bindende ramme i forhold til kommuneplaner. Planklagenævnet finder på den baggrund ikke, at en eventuel uoverensstemmelse mellem den politiske aftales testplads nr. 107 og kommuneplantillæg nr. 3 er i strid med planloven eller andre regler, som kan håndhæves af Planklagenævnet.

Planklagenævnet kan derfor ikke give medhold i klagepunktet.

2.8. Forhold, som ikke behandles

Planens hensigtsmæssighed

Det er i klagesagen anført, at planen vil medføre en væsentlig påvirkning af landskabet, da vindmøllerne vil misklæde landskabet og dominere området, som også vil få karakter af tivoli på grund af advarselsblink på vindmøllerne. Derudover er det anført, at der vil være væsentlig trafik i området som følge af planen, hvilket vil virke generende for sommerhusejere og -lejere,

og trafikstøj vil kunne få en ikke uvæsentlig betydning for området. Yderligere er det anført, at der er risiko for, at vindmøllerne vil føre til, at en nærliggende [V1] må indstille driften, da mange mindre fly ikke kan anvende ILS-teknologi, og mindre fly derfor vil fravælge [V1]. Ændrede støjgener ved ændret beflyvning af [V1] kan ikke accepteres.

Dette vedrører ikke retlige forhold efter planloven eller miljøvurderingsloven, men kommuneplantillæggets hensigtsmæssighed, og Planklagenævnet har derfor ikke kompetence til at behandle dette spørgsmål.

Tilbagekaldelse af veto

Det er i klagesagen anført, at middelalderkirken i Velling vil blive skæmmet, og at Kirkeministeriets tidligere veto mod planen blev underkendt ud fra en fejlagtig information om, at der ikke er andre testmuligheder i området.

Planklagenævnet har ikke kompetence til at tage stilling til vetoer nedlagt efter planlovens § 29, stk. 3. Herunder har nævnet ikke kompetence til at tage stilling til de mulige konsekvenser af, at betingelserne for en tilbagekaldelse af et veto eventuelt ikke er opfyldt.

Forhold vedrørende tilladelsen til det konkrete projekt

Det er desuden i klagesagen anført, at der skulle være lavet en strategisk miljøvurdering, inden der blev lavet en vurdering af virkningen på miljøet (VVM).

Dette vedrører miljøvurderingen af *projektet*, hvilket Planklagenævnet ikke har kompetence til at behandle. Da klager har påklaget VVM-tilladelsen til projektet til Miljø- og Fødevareklagenævnet, har Planklagenævnet ikke videresendt klagepunktet.

3. Afsluttende bemærkninger

Planklagenævnet kan ikke give medhold i klagen over miljørapporten, som er udarbejdet i forbindelse med Erhvervsstyrelsen udstedelse af kommuneplantillæg nr. 7, To testvindmøller ved Velling Mærsk, til kommuneplan 2017-2029 for Ringkøbing-Skjern.

Planklagenævnet kan heller ikke give medhold i klagen over udstedelsen af kommuneplantillæg nr. 7, To forsøgsvindmøller ved Velling Mærsk, til kommuneplan 2017-2029 for Ringkøbing-Skjern.

Planklagenævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 4, stk. 1, i lov om Planklagenævnet.

Planklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 3, stk. 3, i lov om Planklagenævnet.^[30] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. § 3, stk. 4, i lov om Planklagenævnet.

De indbetalte klagegebyrer tilbagebetales ikke. Klagegebyrer tilbagebetales kun, hvis nævnet har afvist at behandle sagen, hvis klagen tilbagekaldes, eller hvis nævnet giver klageren medhold eller i øvrigt ændrer den afgørelse, der er klaget over. Det er ikke tilfældet i denne

sag. Planklagenævnets afgørelse vedrørende klagegebyret kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Der henvises til § 3 i gebyrbekendtgørelsen for Planklagenævnet.[31]

4. Meddelelse og offentliggørelse af afgørelsen

Bilag 1: Dokumenter modtaget i klagesagen

Bilag 2: Billedmateriale

Bilag 1. Dokumenter modtaget i klagesagen

Planklagenævnet har modtaget følgende dokumenter i klagesagen, som vedrører sagens indhold:

Modtaget fra grundejerforeningen:

- Klage dateret 7. maj 2019 over miljøvurderingen
- Klage af 28. maj 2019 over kommuneplantillægget

Modtaget fra kommunen:

- Bemærkninger af 11. april 2019
- Bemærkninger af 12. juni 2019

[1] Planerne kan søges frem på plandata.dk: <http://kort.plandata.dk/searchlist/#/> (<http://kort.plandata.dk/searchlist/#/>).

[2] Planklagenævnets sagsnr. 19/02693 og 19/05813 samt 19/02692.

[3] Miljø- og Fødevareklagenævnets sagsnr. 19/03086.

[4] Lovbekendtgørelse nr. 287 af 16. april 2018 om planlægning med senere ændringer.

[5] Nu lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM).

[6] Lovbekendtgørelse nr. 1533 af 10. december 2015 om miljøvurdering af planer og programmer.

[7] Oprindeligt Rådets direktiv 79/409/EØF af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle. Det oprindelige direktiv og senere ændringer er nu kodificeret i Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle.

[8] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[9] Bekendtgørelse nr. 1383 af 26. november 2016 om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[10] Dette gælder dog ikke planforslag, som er direkte forbundet med eller nødvendige for et Natura 2000-områdets forvaltning.

[11] EU-Kommissionens meddelelse "Forvaltning af Natura 2000-lokaliteter – Bestemmelserne i artikel 6 i habitatdirektivet 92/43/EØF", 2018, afsnit 3.6.4.

[12] EU-Domstolens dom af 11. april 2013 i sag C-258/11 (Sweetman), præmis 39.

[13] EU-domstolens dom af 11. april 2013 i sag C-258/11 (Sweetman), præmis 32.

[14] EU-domstolens dom af 7. september 2004 i sag C-127/02 (Waddenzee), præmis 36.

[15] EU-domstolens dom af 14. januar 2016 i sag C-399/14 (Grüne Liga Sachsen), præmis 54.

[16] EU-Kommissionens meddelelse "Forvaltning af Natura 2000-lokaliteter – Bestemmelserne i artikel 6 i habitatdirektivet 92/43/EØF", 2018, afsnit 2.9.2.

[17] EU-domstolens dom af 14. januar 2016 i sag C-141/14 (Kaliakra), præmis 75-76.

[18] Forslag til afgørelse i sag C-141/14, præmis 97.

[19] EU-Domstolens dom af 26. april 2017 i sag C-142/16 (Moorburg), præmis 29.

[20] Habitatvejledningen (vejledning nr. 48 til bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, Miljøstyrelsen), december 2020, afsnit 4.4.1.

[21] Planklagenævnets afgørelse af 9. marts 2021 i sagen 19/00752 m.fl. og nævnets afgørelse af 25. juni 2021 i sagen 20/05489 m.fl. Afgørelserne kan ses på afgørelsesportalen på <https://pkn.naevneneshus.dk/> (<https://pkn.naevneneshus.dk/>).

[22] www.DOFbasen.dk (<http://www.DOFbasen.dk>)

[23] Væsentlighedsvurderingen er foretaget med udgangspunkt i de oprindelige fire vindmøller.

[24] Bekendtgørelse nr. 1736 af 21. december 2015 om støj fra vindmøller.

[25] Vejledning fra Naturstyrelsen, 2015.

[26] S varende til den forståelse af udtrykket "materielle goder" i VVM-direktivet, som har fundet udtryk i EU-domstolens dom af 14. marts 2013 i sagen C-420/11, Jutta Leth.

[27] De tidligere regler herom i bekendtgørelse nr. 1590 af 10. december 2014 om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, § 2, stk. 2, er blevet ophævet ved bekendtgørelse nr. 923 af 6. september 2019.

[28] <https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/potentielle-testpladser-til-prototypemøller-frem-mod-2020> (<https://planinfo.erhvervsstyrelsen.dk/potentielle-testpladser-til-prototypemøller-frem-mod-2020>)

[29] <https://naturstyrelsen.dk/media/nst/72468/Endelig%20aftale%20%C3%98sterild.pdf>
(<https://naturstyrelsen.dk/media/nst/72468/Endelig%20aftale%20%C3%98sterild.pdf>)

[30] Lov nr. 1658 af 20. december 2016 om Planklagenævnet.

[31] Bekendtgørelse nr. 108 af 28. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Planklagenævnet.

Sag:

19/03399

Dato:

16. december 2021.

Emner:

Miljøvurderingslo...

Planloven, retlig (...)

Planklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/planklagenaevnet/>) • Nævnenes Hus • Toldboden 2 •
8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • Plan@naevneneshus.dk (<mailto:Plan@naevneneshus.dk>)
[Tilgængelighedserklæring](https://www.was.digst.dk/pkn-naevneneshus-dk) (<https://www.was.digst.dk/pkn-naevneneshus-dk>)